

A 18323
1

Preeds. SAKBE
Dr. MC Džigoric
sa zakladnic Red. odbora

ONOMASTICA JUGOSLAVICA

Glasilo Međuakademijskog odbora za onomastiku

I

LJUBLJANA

1969

ZVIZDAR

U Valjevskoj Tamnavi, u severozapadnoj Srbiji, postoji selo Zvizdār, -ára. U svojoj monografiji Antropogeografija Valjevske Tamnave (Srpski etnografski zbornik XVIII 381 - 635) Lj. P a v l o v i ć o Zvizdaru kaže: "Zvizdar je na obema obalama rečice Uba, čije su kuće na kosi Gredini i po ravnici, nigde ni dve zajedno već rasturene na sve strane. Kako su na ovaj način kuće po plećima i stranama brda i po ravnici, razlikuju se opet tri kraja: Bukovci do Murgaša, Brđani po Gredini i Kranjani po ravnici" (str. 429). Među selima "koja su pre 300 godina, samostalno postala na ranijim nestalim naseljima ili na mestima, koja su bila naseljena" - pominje i Zvizdar (str. 503). O zvizdarskim porodicama Lj. Pavlović nas ovoliko obaveštava:

- 1) Bukovčići (7 domova) doselili su se u I pol. XVIII v. iz sela Bukovca u Kolubari (str. 520).
- 2) Dukići (1 dom) doselili su se iz Raduše posle 1827.g. (str. 533).
- 3) Ilići (13 domova) starinci su u Zvizdaru (str. 541).
- 4) Jakovljevići (1 dom) doselili su se posle 1827.g. iz sela Leskovice u Podgorini (str. 544).
- 5) Josipovići I (10 domova) doselili su se u II pol. XVIII v. iz sela Stubao u Podgorini (str. 550).
- 6) Josipovići II (2 doma) doselili su se u II pol. XVIII v. iz sela Gvozdac, okr. užički (str. 550).
- 7) Krnići (1 dom) doselili su se posle 1827.g. iz Krnića u Posavo-Tamnavi (str. 553).
- 8) Lazarevići (1 dom) doselili su se iz Brankovine posle 1827.g. (str. 556).
- 9) Lazići (1 dom) doselili su se iz Osata posle 1827.g. (str. 556).
- 10) Lukići (1 dom) doselili su se iz sela Drlače u Azbukovici posle 1827.g. (str. 558).
- 11) Obradovići (2 doma) doselili su se u II pol. XVIII v. iz B. Krajine (str. 577).
- 12) Pavlovići (1 dom) doselili su se posle 1827.g. iz

Osata (str. 579).

- 13) Pajići (2 doma) doselili su se u II pol. XVIII v. iz sela Okletac, okr. užički (str. 580).
- 14) Pantići (1 dom) doselili su se iz Balinovića u Podgorini u I pol. XVII v. (str. 580).
- 15) Perići (1 dom) doselili su se iz Lelića u Podgorini u II pol. XVIII v. (str. 581).
- 16) Petkovići (2 doma) doselili su se iz B. Krajine u II pol. XVIII v. (str. 581).
- 17) Rankovići I (1 dom) doselili su se iz sela Rovni u Podgorini u II pol. XVIII v. (str. 591).
- 18) Rankovići II (1 dom) doselili su se iz Babine Luke u Kolubari posle 1827.g. (str. 591).
- 19) Simeunovići (1 dom) doselili su se u II pol. XVIII v. iz sela Stubao u Podgorini (str. 595).
- 20) Stevanovići I (1 dom) doselili su se iz Stepanja posle 1827. g. (str. 600).

Postavlja se pitanje: otkud ikavski lik ovome selu koje se nalazi na ekavskom šumadijsko-vojvodjanskom terenu?¹

Odgovor na ovo pitanje u neposrednoj je vezi s problemom porekla govora u severozapadnoj Srbiji, odn. pre svega šumadijsko-vojvodjanskog dijalekta.

U svojim monografijama Sremski govor (Srpski dijalektološki zbornik XIV 201-412) i Mačvanski govor (Srpski dijalektološki zbornik XVI 179-314) iscrpno sam raspravljao o poreklu ovih govora. O poreklu kolubarskog govora objavio sam raspravu Метанастасические слоги в говоре Валеvской Колубары koja je izašla u zborniku u čast Romana Jakobsona To Honor Roman Jakobson (Mouton 1967, pp. 1430-1435). U monografiji Tršićki govor (Srpski dijalektološki zbornik XVII 367-474)

=====

¹ Struktura ovog toponima jasna je: zvizda (=ik.; ek. zvezda; ljek. zvi jezda) + sufiks -ar. Apelativ zvezda dolazi u toponimima; isp. V u k o v Rječnik (1935) s.v. zvi jezda:

" 3) (st.) grad nekakav: O Ivane od Zvi jezde grada". Sufiks -ar dolazi u toponimima (cf. Vukov Rječnik s.v. Mišar).

izneo sam svoje mišljenje o poreklu tršićkog (resp. jadar-
skog) govora.

Sve su ovo govori susedni tamnavskom. Pokušaću, zato, da
na osnovu svojih saznanja objasnim ikavski lik Zvizdar.

U svojim analizama došao sam do zaključka da su govori se-
verozapadne Srbije u ranim fazama svoga razvitka bili pod uti-
cajem bosanskih govora koji su ili bili ikavski ili su se raz-
vijali u ikavskom pravcu. Na takav me zaključak navode ovi mo-
menti u vezi s jatom u govorima severozapadne Srbije:

a) U ovim govorima postoji mešanje prefiksa pre- i pri- i
prefiksa ne- i ni-. Mislim da semantika ovde nije dopuštala
analogiju, već je tu fonetika nadjačala semantiku. Do toga je
moglo doći samo pod ijekavskim uticajem.

b) Pod ijekavskim su se uticajem morali razviti i kompara-
tiv stariji i 3. sg. praes. nije. Da nije u pitanju fonetski
razvitak dokaz je 3. pl. praes. glagola umeti - umu (nikada
se u ovim govorima ne javlja lik "umiju", a morao bi se javi-
ti kad bi bio u pitanju samo glasovni razvitak jer fonetski
zakoni ne poznaju izuzetaka).

c) Likovi sikira i vidrica takodje nisu nastali fonetskim
putem već su proizvod ikavskog uticaja. Čitav je, naime, niz
reči u kojima jat u istom fonetskom položaju u ovim govorima
daje e, a ne i: belica, venčić, veridba, vetrić, večit, deči-
ca, lenjiv, lenjivac, lenjivica, mešina, petlič, rečica, ste-
nica, cvetić (sve: kratko jat + naglašeno i).

O uticaju zapadnijih govora na govore severozapadne Srbi-
je svedoče i druge glasovne, akcenatske i sintaksičke pojave
(o kojima sam detaljno govorio u svojim pomenutim radovima).

Tako, uticajem zapadnijih, ikavskih ili izrazito ikavizi-
ranih govora treba tumačiti i ime sela Zvizdar. Takvom tuma-
čenju idu u prilog i podaci koje pruža Lj. Pavlović:

a) da ovo selo ide u red onih sela koja su pre 300 godina
postala ili na mestima ranijih nestalih naselja ili na mesti-
ma koja su već bila naseljena (str. 503);

b) da je u vreme kadje Lj. Pavlović proučavao Valjevsku
Tamnavu u Zvizdaru bilo 13 starinačkih domova Ilića, što za
ovu oblast nije mali broj.

Summary: Nikolić explains why, in his opinion, the toponym Zvizdar (NW Serbia) is an ikavism.

NAPOMENE REDAKCIJE

1) V okolici Ljubljane pri Katarini je zaselek Pojzd pod razvalinami gradu Jetrbenk (<Hartenberg, Hertenberg). Iz tega zaselka izvira staro hišno ime in današnji priimek Pujzdar, Pojzdar. V zgodovinskih virih se kraj omenja 1596 Pofsweda, 1630 Podfuefdo, 1707 in 1725 Pod suedo, Podsuefdo, 1787 Pojisd. Hišno ime in priimek pa srečujemo 1541 in 1568 Pofsweda, 1662-1677 in 1700 Pofifdar, 1701 Posuesdarza, 1708 Puesuisdar, 1710 Posvisdar, 1712 Pusvisdar, Pusdar in 1787 Pojdsar (podatke je zbral dr. V.Suyer).

Pisava Pofsweda in Podsuesdo je verjetno za ⁺pózvezd(ar) in ne moremo izhajati niti iz poizveda niti iz pod zvezdo. Mogoča je samo rekonstrukcija ⁺pózvizd(ar). Zaselek Pojzd je razgledna strateška postojanka pri nekdanjem gradu roparskih vitezov Hartenberg, ki ga je dal porušiti že prvi Habsburžan Rudolf v 13. stoletju. Slovansko zvizdati se je v slovenščini razvilo v žvižgati in ime je izgubilo povezavo z izhodnim pojmom, pri tem pa se je narečno regularno razvilo.

F. Bezljaj

2) Pozvizd se na hrvatskosrpskom jezičnom području naziva brdo, njegovo podnožje i tvrđava sjeverozapadno od utvrda Velikog i Malog Stona na Pelješcu. Teško je odlučiti radi li se ovdje o reliktnom ikavizmu na danas ijekavskom području, ili je razložnije tumačenje koje je za slovenski toponim izložio F. Bezljaj.

P. Šimunović